

VLADIMIR ȚARANOV (1932–2016), UN ISTORIC DEVOTAT IDEALULUI SOCIETĂȚII COMUNISTE

CZU: 929:001.89(478)

DOI: <https://doi.org/10.52673/18570461.24.2-73.14>Membru corespondent al AȘM **Demir DRAGNEV**

E-mail: demir.dragnev@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7152-1634>Doctor în istorie, conferențiar universitar **Ion Valer XENOFONTOV**

E-mail: ion.xenofontov@usm.md

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5993-1235>

Institutul de Istorie, USM

VLADIMIR ȚARANOV (1932–2016), A HISTORIAN DEVOTED TO THE IDEAL OF THE COMMUNIST SOCIETY

Summary. Based on unpublished historical sources and the memoirs of one of the authors, there are presented aspects of the private, scientific and administrative activity of the historian Vladimir Țaranov (1932–2016), PhD in history (1977), university professor (1980), corresponding member (1981) of the Academy of Sciences of the Moldovan SSR. He is the author of over 300 scientific works, including 17 monographs. Between 1959 and 2016, he worked within the Institute of History of the Moldovan Branch of the Academy of Sciences of the USSR, reorganized into the Academy of Sciences of the Moldovan SSR/Moldova. Vladimir Țaranov worked his way up from trainee scientific researcher to the position of Director of the Institute of History (1977–1991), and, at the same time, he was a lecturer at the State University of Chisinau (1977–1981). Between years 1998–2001, he was a deputy in the Parliament of the Republic of Moldova. Under the scientific leadership of Vladimir Țaranu, 20 PhDs in history were trained. He was Laureate of the State Prize of the Moldovan SSR and the State Prize of the Ukrainian SSR.

Keywords: Vladimir Țaranov, corresponding member, historian, contemporary history, Academy of Sciences of Moldova, Moldovan SSR, Republic of Moldova.

Rezumat. În baza surselor istorice inedite și a secvențelor memorialistice ale unuia dintre autori sunt prezentate aspecte despre viața privată, activitatea științifică și administrativă a istoricului Vladimir Țaranov (1932–2016), doctor habilitat în istorie (1977), profesor universitar (1980), membru corespondent (1981) al Academiei de Științe a RSS Moldovenești. Este autor a peste 300 de lucrări științifice, inclusiv 17 monografii. Între 1959 și 2016 a activat la Institutul de Istorie al Filialei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS, reorganizată în Academia de Științe a RSS Moldovenești/Moldovei. A parcurs treptele de la cercetător științific stagiar până la funcția de director al Institutului de Istorie (1977–1991). În paralel, a desfășurat activități didactice la Universitatea de Stat din Chișinău (1977–1981). În anii 1998–2001 a fost deputat în Parlamentul Republicii Moldova. Sub conducerea științifică a lui Vladimir Țaranu au fost pregătiți 20 de doctori în istorie. A fost laureat al Premiului de Stat al RSS Moldovenești și al Premiului de Stat al RSS Ucrainene.

Cuvinte-cheie: Vladimir Țaranov, membru corespondent, istoric, istoria contemporană, Academia de Științe a Moldovei, RSS Moldovenească, Republica Moldova.

REPERE BIOGRAFICE: CU STRĂMOȘI DIN OASTEAA LUI DIMITRIE CANTEMIR

Istoricul Vladimir Țaranov (31 martie 1932 – 31 octombrie 2016) s-a format ca personalitate într-un mediu socio-cultural deosebit de cel al istoricilor cunoscuți din RSS Moldovenească (născuți în spațiul actual al Republicii Moldova). Mama acestuia, Ana, născută în 1911, a fost colhoznică, iar tata, Ion, născut în 1907, – muncitor la o mină din or. Kamininsk, regiunea Donețk, Ucraina (în prezent, acest bazin industrial este marcat de lupte grele în contextul invaziei militare a Federației Ruse).

Vladimir Țaranov i-a relatat unuia dintre autorii prezentului studiu (D.D.) că înaintașii săi proveneau din rândurile slujitorilor moldoveni dislocați la hotarul Moldovei cu stăpânirile turco-tătare din sudul țării. Ei au participat la lupta cu otomanii în componența oastei lui Dimitrie Cantemir în timpul campaniei de la Prut din 1711 a lui Petru I, apoi l-au însoțit pe domnul Moldovei la retragerea sa în Rusia. O parte dintre ei, inclusiv strămoșii lui Vladimir Țaranov, s-au stabilit în Ucraina, la sud de orașul Harkov, fondând așezări militare ale cavaleriei regulate [1, pp. 229, 231]. În deceniile care au urmat, aici s-au mai stabilit cu traiul

emigranți militari veniți din Țările Române, alcătuind o comunitate locală care și-a păstrat specificul național: limba și obiceiurile. În profilul aceleiași tradiții, unitatea de cavalerie din care făceau parte strămoșii lui Vl. Țaranov, după o confruntare victorioasă cu o unitate de tătari, capturându-le drapelul de luptă, au numit localitatea unde s-au stabilit „Bairac”, după cum își numeau steagul turcii și tătarii, semn că i-au învins pe aceștia.

Necesită lămurire și numele de familie, cea de Țaranov, al înaintașilor istoricului. La prima vedere, acesta pare să provină de la denumirea sătenilor – țărani. Dar strămoșii lui Vl. Țaranov proveneau nu din săteni, ci din slujitori militari. Considerăm că în Evul Mediu termenul respectiv provenea de la denumirea de „țări” – formațiuni politice prestatale din spațiul carpațo-dunărean. După formarea la sud de Carpați a statelor Moldova și Țara Românească „țări” continuau să fie numite tradițional doar formațiunile românești incluse în componența Transilvaniei: Țara Maramureșului, Țara Bârsei, Țara Hațegului ș.a. (Germanii numeau asemenea structuri „landuri”). Din „țările” respective, situate preponderent în zone muntoase, populația migra spre răsărit și spre sud de Carpați. Migranții din aceste teritorii, dacă nu purtau alte nume, erau numiți „țărani”. Este cunoscut faptul stabilirii multor migranți transilvăneni în stânga Nistrului, spre nord de râul Iagorlâc. Aici, alături de nume de familie de origine transilvăneană, cum ar fi Lazăr (transformat în Lazarev), Bârsan ș.a. se întâlnește des numele „Țaran”.

Același nume îl purtau și unii slujitori militari de la hotarul de sud al Moldovei, ai căror înaintași proveneau din migranți transilvăneni. Este semnificativ faptul că ei au moștenit tradiția despre originea lor transilvăneană, inclusiv familia Țaranov.

Spre sfârșitul sec. al XIX-lea, atunci când se producea industrializarea Donbasului¹, bunicul istoricului – Vasile, împreună cu familia și alți conaționali ai săi, s-au strămutat din Bairac în or. Gorlovca, devenind muncitori. Aici se constituise o mica comunitate de moldoveni care își păstrau atât limba lor arhaică, cât și tradițiile. Vladimir Țaranov povestea (D.D.) că în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, atunci când în Gorlovca a intrat o unitate militară românească, ostașii erau surprinși să întâlnească acolo conaționali. Comandamentul a propus ca aceștia să fie ajutați cu produse deficitare. A fost invitat în unitate și

¹ Centrul industrial a fost fondat în a doua jumătate a sec. al XIX-lea de omul de afaceri și inventator galez John James Hurgas. Inițial, localitatea minieră, producătoare de oțel, se numea Iuzivka, de la prenumele fondatorului „Hurghesivka”. În 1924 avea să fie denumit Stalino, iar în 1961 – Donețk [2, pp. 210-211].

bunicul istoricului, care nu știa cum să procedeze: pe de o parte, militarii erau inamici, iar pe de altă parte, „grăiau ca noi”. Curiozitatea a învins și el s-a întâlnit cu militarii români.

Bunicul Vasile a avut doi fii – Ivan și Stepan. Ivan, tatăl lui Vladimir Țaranov, a devenit muncitor, iar Stepan a plecat la învățătură, a obținut studii superioare, făcând carieră de lucrător de partid. În 1937 a fost reprimat și condamnat la închisoare pentru comportare „antipartinică”. Tatăl său, fiind un om curajos, s-a dus la soția lui Veaceslav Molotov (în acea perioadă, președintele guvernului sovietic, comisar al poporului pentru afaceri externe), Jemciujina, și a reușit să o convingă de nevinovăția fiului său. La insistența ei, acesta a fost eliberat și restabilit în partid.

În 1944, Stepan V. Țaranov a fost delegat în RSSM, unde până în 1947 a fost secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist (bolșevic) din Moldova pe probleme de propagandă și agitație [3, p. 106, Nota 361]. Autorii acestui studiu, examinând documentele referitoare la istoria instituționalizării cercetărilor științifice, adesea întâlneau în ele numele lui S.V. Țaranov, care înfăptuia „conducerea de partid” a principalelor procese de organizare a științei. La 9 noiembrie 1945, S.V. Țaranov a fost invitat în calitate de membru al Consiliului științific al Institutului de Istorie, Economie, Limbă și Literatură [4, ff. 59-60], iar pe 10 noiembrie 1946 – în componența Consiliului științific al acestui institut, reorganizat în Institutul de Istorie, Limbă și Literatură al Bazei Moldovenești al Academiei de Științe al URSS. Tot atunci, S. Țaranov, șef al unei comisii al CC al PC(b) M declara că „unii lucrători ai Institutului nu au interpretări adecvate asupra învățăturii marxist-leniniste” [5, f. 54-56; 6, p. 497].

STUDENT LA FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOLOGIE A UNIVERSITĂȚII DE STAT DIN CHIȘINAU

În anul 1949, Vl. Țaranov absolvă Școala medie din Gorlovca cu o singură notă maximă, de „5”, la disciplina „Literatura rusă”; cu nota „4” la 12 discipline (Limba ucraineană, Literatura ucraineană, Limba rusă, Algebra, Geometria, Trigonometria, Științe naturale, Istoria URSS, Istoria universală, Constituția URSS și RSS Ucraineană, Astronomie, Limba străină); cu nota „3” la trei discipline (Geografia, Fizica, Chimia) [7, f. 17]. Presupunem că instruirea preuniversitară precară, care este una fundamentală în constituirea profilului de personalitate, a fost factorul care a creat pentru Vl. Țaranov obstacole în depășirea paradigmei ancorate în ideologia sovietică.

Figura 1. Vl. Țaranov, student al Universității de Stat din Chișinău, 1950 [7, f. 8].

S.V. Țaranov îl aduce la Chișinău pe nepotul său, proaspăt absolvent al școlii medii, comsomolul Vladimir (admis în Organizația Tineretului Leninist la 15 noiembrie 1946), recomandându-i să se înscrie, în bază de concurs, la Facultatea de Istorie și Filologie, Secția istorie, a Universității de Stat din Chișinău. Unchiul dorea ca nepotul să-i urmeze calea, să devină ca și el lucrător de partid. Iată de ce, în anii studenției (1950–1955) (figura 1), Vladimir locuia împreună cu familia unchiului său, care controla riguros educația lui ideologică. Vladimir a preluat astfel de la unchiul său manierele de comportament în societate și convingerea fermă că orânduirea comunistă este superioară celei capitaliste, convingere căreia i-a rămas fidel până la sfârșitul vieții.

Într-o caracteristică, studentul Facultății de Istorie și Filologie, Vl. Țaranov, era descris ca „disciplinat, un student-comsomolist implicat activ în viața obștească a facultății și în activitatea pe line comsomolistă” [8, f. 7]. Pe parcursul a doi ani el a fost membru al Biroului comsomolist al facultății. S-a manifestat ca un bun activist susținând lecțiile la diferite întreprinderi, școli, organizații din oraș. Era apreciat pentru buna sa pregătire politică: „corect înțelege politica partidului nostru și a guvernului” [7, f. 8]. În zilele de 9 septembrie – 13 octombrie 1954 a beneficiat de recreere la un sanatoriu din Odesa [7, ff. 9-10].

În anii 1952–1955, fiind student la aceeași facultate D.D. a făcut cunoștință cu Vl. Țaranov, secretar al organizației comuniste a facultății, fruntaș la învățătură. Unii studenți codași căutau să beneficieze de faptul că unchiul lui Vl. Țaranov era prorector la universitate (transferat de la CC al PCM) și încercau să influențeze procesul de examinare prin intermediul nepotului. D.D. a fost martor cum Vl. Țaranov s-a opus categoric presiunilor din partea colegilor săi și acest gest la impresionat.

În iunie 1955 a susținut cu calificativul „excellent” examenele la disciplinele „Bazele marxism-leninismului” și „Istoria URSS”. La fel, a susținut cu succes teza de licență pe tema „Alipirea Basarabiei la Rusia și importanța ei progresivă” [7, f. 11v].

ANGAJAT LA INSTITUTUL DE ISTORIE, LIMBĂ ȘI LITERATURĂ. ACTIVITATEA ȘTIINȚIFICĂ

La 22 aprilie 1955, Iachim Grosul, președintele Filialei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS, îi solicita lui V.S. Cepurnov, rectorul Universității de Stat din Chișinău, ca Vl. Țaranov să fie repartizat la Filială pentru a fi pregătit în domeniul istoriei Moldovei [8, f. 4]. În urma susținerii cu succes a examenelor de absolvire a facultății, pe 5 iulie 1955, Vl. Țaranov a fost recomandat de Consiliul științific al Universității de Stat din Chișinău pentru a continua activitatea la Filiala Moldovenească în calitate de doctorand. Absolventul Facultății de Istorie și Filologie a fost delegat de conducerea Filialei la doctorat la Moscova, la Institutul de Istorie al Academiei de Științe al URSS, specialitatea istoria URSS în perioada socialismului. Pentru admitere la studiile doctorale el a susținut trei examene cu calificativul „excellent” și unul cu „bine”. În calitate de conducător științific a fost desemnată doctorul (candidatul) în istorie Polina Șarov [8, ff. 9-14, 19-20].

În 1959, tânărul cercetător a susținut teza consacrată procesului de colectivizare a agriculturii în raioanele din partea dreaptă a Nistrului din RSSM (1945–1950) [8, f. 3]. În același an, revine la Chișinău, fiind încadrat în activitatea științifică în funcția de cercetător științific inferior (stagiar) la Institutul de Istorie al Filialei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS, iar în continuare, cariera sa a evoluat constant: cercetător științific superior (1960–1967, 1970–1977); șef al Sectorului de informație și șef al Sectorului de construcție a comunismului (1967–1970); director al Institutului de Istorie al Academiei de Științe a RSS Moldovenești/Moldovei (1977–1991). cercetător științific principal (1991–2016). În paralel, Vladimir Țaranov a activat prin cumul în calitate de conferențiar, apoi de profesor universitar (din 27 iunie 1980) la Catedra de istorie a Moldovei, susținând prelegeri la Facultatea de Drept și la Facultatea de Istorie a Universității de Stat din Chișinău „V.I. Lenin” (1977–1981) [9, f. 28].

Trebuie menționat faptul că înscrierea lui Vl. Țaranov în rândurile Partidului Comunist al URSS (noiembrie 1965) i-a asigurat o ascensiune fulminantă în ierarhia profesională, precum și posibilitatea de a

călători peste hotarele statului sovietic. În anii 1965–1990 el a vizitat (în calitate de participant la conferințe științifice și turist) Bulgaria, Ungaria, Republica Democrată Germania, Cehoslovacia, Finlanda, Algeria, Italia, Marea Britanie, Republica Federală Germania, România, Franța și Spania.

Pe parcursul anilor 1960, cercetările lui Vl. Țaranov se axează pe studierea în continuare a tematicii inițiate în teza de doctorat privind procesul de colectivizare a agriculturii din RSSM. Astfel, în 1963, semnează, împreună cu S. Afteniuc și Ch. Stratievski monografia colectivă *Осуществление ленинского кооперативного плана в молдавской деревне* (Implementarea planului de cooperare leninistă în satul moldovenesc), iar în 1971, aceiași autori publică studiul de sinteză *Становление и развитие колхозного строя в Молдавской ССР* (Formarea și dezvoltarea construcției colhoznică în RSS Moldovenească), în care este analizată de pe pozițiile oficiale ale istoriografiei sovietice evoluția procesului de colectivizare și dezvoltare a agriculturii în anii 1920–1940 (în RASSM) și apoi în RSSM (inițial în anii 1940–1941 și apoi în perioada postbelică până la mijlocul anilor 1960) [10, p. 225]. Concomitent, pe tematica respectivă, Vl. Țaranov a colaborat și la editarea culegerii de documente *Коллективизация крестьянских хозяйств в правобережных районах Молдавской ССР. Документы и материалы* (Colectivizarea gospodăriilor țărănești în raioanele de pe malul drept al Nistrului din RSS Moldovenești. Documente și materiale) (1969, coordonator, autor al studiului introductiv) [11, p. 271].

Elaborarea acestor lucrări a fost inițiată în prima jumătate a anilor 1960, atunci când sub impactul „dezhgețului hrușciovist” istoricii din cadrul Institutului de Istorie discutau despre căile de depășire a dogmatismului în cercetările științifice. Istoricii medievaliști s-au inclus plenar în studierea specificului relațiilor medievale în Europa de Est, inițiată de istoricii din republicile baltice, care au organizat un simpozion permanent de studiere a relațiilor agrare din această zonă a Europei (prima sesiune fiind organizată la Tallinn, în 1958). Inițiativa a fost preluată și la Chișinău, unde P. Sovietov a propus studierea tipologiei relațiilor medievale ale Moldovei și ale Valahiei în contextul Europei de Sud-Est (la sesiunea din Chișinău a Simpozionului de studiere a relațiilor agrare [1964], apoi la Simpozionul științific internațional de la Chișinău, 13-15 mai 1973) [6, p. 506].

Vl. Țaranov, care stabilise relații prietenești cu P. Sovietov, s-a inclus în cercetarea critică a procesului de colectivizare în RSSM. În 1965 el a publicat un studiu în anuarul *Ученые записки Кишиневского госу-*

дарственного университета. Серия юридических наук. T. 79 (Buletinul științific al Universității de Stat din Chișinău. Seria Științe Juridice), în care demonstrează că în condițiile în care în URSS biruise socialismul, țărani înstăriți din RSSM nu prezentau pericol pentru regimul existent. Potrivit autorului, acești țărani trebuiau atrași în gospodăria colectivă, unde să le fie utilizată experiența bogată de organizare a producerii agricole și nici într-un caz deportați în Siberia.

Totuși, colegii săi coautori, profund îndoctrinați, au refuzat să includă aceste concluzii în lucrările colective menționate supra. La problematica respectivă Vl. Țaranov a revenit tocmai în 1998 în monografia *Операция Юг: о судьбе зажиточного крестьянства Молдавии* (Operațiunea „Sud”: despre soarta țărâniilor înstărite din Moldova) și în studiul *О соотношении доброй воли и насилия в коллективизации крестьянских хозяйств правобережных районов МССР* (Despre relația dintre bunăvoință și violență în colectivizarea gospodăriilor țărănești din raioanele de pe malul drept al Nistrului din RSSM) (2001) [11, p. 271].

Începând cu anii 1970, Vl. Țaranov își schimbă tematica cercetărilor, concentrându-se pe studierea procesului de industrializare a RSSM și publică în 1975 monografia *По пути индустриализации* (Pe calea industrializării). În baza materialelor acestei lucrări, sub conducerea acad. Maksim Kim (Institutul de Istorie al AȘ al URSS) susține teza de doctor habilitat cu titlul *Создание и эволюция индустриализации социализма в РМ* (Crearea și evoluția industrializării socialiste în RSS Moldovenești) (1977). Tematica industrializării RSSM la o nouă etapă istorică este tratată de autor în monografia *Индустриальный прогресс советской Молдавии* (Progresul industrial al Moldovei sovietice) (1982), în care este expus procesul de creare a unui complex industrial, parte a celui unional [10, p. 225]. Într-o discuție particulară cu Vl. Țaranov (D.D.) acesta și-a exprimat indignarea față de acțiunile Comitetului de Statistică al RSSM, care falsifica datele despre realizările industriale. Așa-numitele «приписки» („date falsificate”) au devenit obiectul unor critici deschise în timpul restructurării gorbacioviste, fiind pusă la îndoială credibilitatea cercetărilor bazate pe utilizarea materialelor statistice în cauză [12, p. 20].

Pe parcursul activității sale Vl. Țaranov a publicat peste 300 de lucrări științifice și de popularizare a științei, a participat la coordonarea, scrierea și redactarea științifică a lucrărilor de sinteză *История народного хозяйства МССР (1917–1958)* (Istoria economiei naționale a RSSM (1917–1958) (1974); *История национально-государственного строительства в СССР* (Istoria construcției statului național în URSS) (2 vol., Moscova, 1977); *История Европы* (Istoria

Figura 2. M. c. Vl. Țaranov, director al Institutului de Istorie al Academiei de Științe a RSS Moldovenești, 1981 [14].

Europei) (vol. I, 1988; vol. II, 1992); *История СССР с древних времен до наших дней* (Istoria URSS din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre) (vol. XI, Moscova, 1980). De asemenea, el a participat la redactarea științifică a mai multor monografii, lucrări de sinteză, culegeri de studii și documente, reviste, enciclopedii etc.

Concomitent, Vl. Țaranov a desfășurat o activitate de diseminare a rezultatelor științifice. În anii 1979–1984 a fost președintele Societății „Știința” din raionul Lenin al Chișinăului, președintele Societății „Știința” a RSS Moldovenești (1987–1991), membru al administrației Societății „Știința” a URSS (1987–1991) [13, f. 73].

La inițiativa lui Vl. Țaranov, Institutul de Istorie al Academiei de Științe a RSS Moldovenești a stabilit relații de colaborare cu Institutul de Istorie al Academiei de Științe a RSS Ucrainene. În consecință, a fost editată lucrarea comună *Исторические корни связей и дружбы молдавского и украинского народов* (Rădăcinile istorice ale legăturilor și prieteniei dintre popoarele moldovenesc și ucrainean) (vol. I-II, Kiev-Chișinău, 1985). Pentru contribuția la elaborarea acestei lucrări lui Vl. Țaranov i-a fost acordat Premiul de Stat al RSS Ucrainene (1984).

Pe 18 mai 1981, Institutul de Istorie al Academiei de Științe a RSS Moldovenești l-a înaintat pe Vl. Țaranov la titlul vacant de membru corespondent la specialitatea „Istoria URSS (Istoria Moldovei, perioada sovietică)”. În cadrul ședinței Consiliului științific al Institutului de Istorie candidatura sa a fost susținută de membrii corespondenți ai Academiei de Științe a RSSM, S. Afteniuc și N. Mohov, academicianul A. Lazarev, doctorii habilitați în istorie Lucheria Repida, C. Stratievski, I. Copanski, doctorul în istorie P. Sovietov, doctorul în științe juridice V. Mocreac. În

Figura 3. M. c. Vl. Țaranov (stânga) și acad. Dumitru Ursu, academician coordonator al Secției de Științe Sociale a Academiei de Științe a RSS Moldovenești, cca 1980 [14].

urma votării secrete, cu 21 de voturi „pro” și 1 „contra”, a fost propus Prezidiului Academiei de Științe a RSS Moldovenești pentru a fi înregistrat. La 30 iunie 1981, Adunarea Generală a celui mai înalt for științific din Moldova sovietică l-a desemnat în calitate de membru corespondent [13, ff. 7-9, 65].

Vl. Țaranov a participat cu referate la mai multe manifestări științifice republicane, unionale și internaționale, inclusiv la congresele internaționale ale istoricilor (Moscova, București, Stuttgart, Madrid ș.a.). A fost președinte al Consiliului științific al Institutului de Istorie și al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezelor de doctor (candidat) și de doctor habilitat (doctor) în istorie. A pregătit 20 de doctori (candidați) în istorie [10, p. 271].

Activitatea sa în funcția de director al Institutului de Istorie (figurile 2; 3; 4; 5) a cunoscut două perioade: 1977–1984 și 1985–1991. Prima perioadă a coincis cu o nouă înăsprire a controlului de partid și de stat în activitatea științifică, caracteristică „epocii Andropov”. Președintele Academiei de Științe a RSS Moldovenești în perioada 1977–1989, acad. A. Jucenco, la indicația CC al PCM, îi cerea lui Vl. Țaranov să instaureze la Institut o „disciplină de fier”. Angajații Institutului erau obligați să lucreze zilnic în birou, iar orice întârziere la serviciu să fie pedepsită. Periodic, la intrare în Institut, se aflau „controlorii” din rândurile administrației. Totuși, Vl. Țaranov a reușit să demonstreze și să convingă conducerea Academiei că specificul activității istoricului rezidă în colectarea datelor din arhive și biblioteci, iar pentru activitate în Institut au fost stabilite zile de prezență fizică.

Urmări cu mult mai grave avea intensificarea controlului organelor directive kaghebiste asupra viziunilor științifice și politice ale angajaților institutului. În 1977, o comisie specială, în care erau incluși și arhe-

Figura 4. M. c. Vl. Țaranov (primul din rândul trei, dreapta) într-o fotografie de grup cu membrii Academiei de Științe a RSS Moldovenești, cca 1985 [14].

ologi de la Moscova, a condamnat viziunea arheologului Ion Hâncu, care admitea prezența în componența culturii arheologice „Dridu” (numită și „Balcano-Dunăreană”) din sec. IX–XI a elementului romanic, alături de cel slav și migrator. Comisia a solicitat să fie respinsă monografia lui Ion Hâncu pe această temă, iar autorul să fie înlăturat de la săpăturile arheologice. În continuare, arheologii urmau să identifice pe teritoriul RSSM doar elementul slav și cel migrator pentru a nu da posibilitate arheologilor români să se pronunțe asupra vechimii prezenței populației romanizate pe acest teritoriu [15, p. 36].

În 1983, organele de Securitate au stabilit că un grup de cercetători din cadrul Institutului de Istorie manifestau în discuții particulare o atitudine „antisovietică”, blamând politica externă a URSS. Vl. Țaranov a neglijat indicația organelor directive de a-i elibera din funcție și a insistat să-i mențină la Institut („pedepsindu-i” prin sarcini suplimentare de lucru), fiind în dezacord cu metodele radicale represive față de cercetătorii științifici, ceea ce îl caracteriza ca pe un om onest.

La începutul anilor 1980, disputa politică româno-sovietică continua să se aprofundeze. Organele directive au propus Institutului de Istorie să elaboreze un corpus în șase volume de istorie a Moldovei din cele mai vechi timpuri până în prezent. Sinteza în cauză urma să contrapună istoriografiei românești punctul de vedere al istoriografiei sovietice asupra istoriei noastre naționale.

Până la începerea scrierii acestui corpus, Vl. Țaranov a organizat elaborarea lucrării colective *Историческая наука советской Молдавии* (Știința istorică a Moldovei sovietice) (1984), în care erau atestate viziunile oficiale asupra problemelor cardinale ale istoriei Moldovei. În același an, tot sub coordonarea

Figura 5. M. c. Vl. Țaranov (primul din dreapta lângă panou) la inaugurarea Muzeului Institutului de Istorie al Academiei de Științe a RSS Moldovenești, 1987 [14].

lui Vl. Țaranov, a fost publicată într-un volum *Istoria RSS Moldovenești. Din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre*. Lucrarea urma să servească drept singurul reper științific și ideologic al tratatului preconizat [6, p. 512]. Colectivul de autori a reușit să elaboreze până în 1987 de pe pozițiile istoriografiei sovietice toate volumele tratatului și să editeze primul volum. Celelalte, prezentate spre editare, au fost respinse de recenzenti, deoarece în ansamblu nu corespundeau noilor cerințe ale timpului [6, p. 512].

În a doua jumătate a anilor 1980, activitatea directorului Institutului, Vl. Țaranov, intră într-o nouă fază, când pe valul renașterii naționale oamenii de știință și cultură încep să abordeze deschis istoria națională de pe poziții deideologizate, a realității științifice. La Institut se discuta aprins despre o nouă atitudine față de tratarea așa-numitor „pete albe” din istoria națională. Un grup de tineri cercetători (A. Țăranu, P. Sandulachi, L. Bulmaga ș.a.) din Secția de istorie contemporană (numită, „a construcției comunismului”), condusă de Vl. Țaranov, insista asupra revizuirii cardinale a problemelor de istorie a Moldovei în perioada sovietică. Vl. Țaranov rămânea însă fidel viziunilor sale de altădată, declarând că tratarea istoriei de pe poziții marxiste este cea mai veridică. Pentru a promova o platformă de discuții echilibrate, Vl. Țaranov reușește să obțină decizia organelor de conducere responsabile de a edita o nouă revistă – „Revista de Istorie a Moldovei” (redactor-șef: Vl. Țaranov), în care se publicau articole scrise de pe poziții metodologice noi ale cercetării istorice (cu excepția articolului lui A. Lazarev despre „intervenția străină” din 1918 împotriva noului stat sovietic).

Începând cu 1991, activitatea lui Vl. Țaranov, devenit cercetător științific principal, apoi consultant științific al Institutului de Istorie, se axează pe mai

multe direcții. Pe o perioadă scurtă (1998–2001), el se implică în politică, devenind deputat în Parlamentul Republicii Moldova de legislatura a XIV-a din partea Partidului Comuniștilor din Republica Moldova [11, p. 271], inaugurând activitatea Parlamentului din 1998 în calitate de decan de vârstă. În Parlament, a activat în Comisia de cultură, învățământ, știință și mass-media, apărând interesele Academiei de Științe a Moldovei și optând pentru menținerea cadrelor calificate în domeniul cercetării și inovării. În scurt timp însă, se dezamăgește de comportamentul comuniștilor moldoveni implicați în diferite afaceri dubioase. Educat de către unchiul său și apoi îndoctrinat ireversibil, el credea sincer în principiile învățaturii marxist-leniniste. Susține tentativa unui grup de comuniști de a crea un nou partid comunist „veritabil”. Eșecul acestei încercări îl face să se retragă din politică, revenind la cercetarea științifică.

Își concentrează activitatea în cadrul Institutului de Istorie și a Asociației Oamenilor de Știință „N. Milescu Spătarul” pe care o conduce începând cu anul 1996 [11, p. 272]. Asociația a devenit o platformă de discuții, preponderent pentru cei cu atitudini tradiționale, moștenite din perioada sovietică, majoritatea vorbitori de limbă rusă.

În ceea ce privește activitatea sa științifică de după 1991, ea se caracterizează prin tendința de a cumula principiile marxiste de tratare a istoriei cu noile abordări în istoriografia universală, îndeosebi abordarea civilizațională a istoriei. În acest context se înscrie lucrarea *О формационном и цивилизационном подходах в исторических исследованиях* (Despre abordări formaționale și civilizaționale ale cercetării istorice) (revista «МЫСЛЬ», nr. 1, 2005) în care se promovează caracteristica așa-numitei „civilizații sovietice”. În toate lucrările sale, elaborate în această perioadă, Vl. Țaranov se străduia să meargă în pas cu noile cercetări ale istoricilor ruși din institutele de profil de la Moscova, fără a lua în calcul viziunile istoricilor români și de peste hotare referitoare la istoria Moldovei. După 1989, la Institutul de Istorie adesea veneau istorici de peste Prut, participând la diferite manifestări științifice, însă Vl. Țaranov se eschiva să discute cu ei. Una dintre cauzele acestei evitări de comunicare era impedimentul lingvistic.

Recunoscând că sintezele precedente conțin abordări învechite, Vl. Țaranov s-a inclus plenar în elaborarea unei noi lucrări colective – *Istoria Republicii Moldova. Din cele mai vechi timpuri până în prezent* (ediții: 1998, 2002, 2004). În această lucrare a fost revăzută aprecierea unor evenimente istorice importante: anul 1812 în destinul istoric al Moldovei, ca un act de anexare, formarea Republicii Democratice Moldove-

nești la 24 ianuarie 1918 ș.a. În general însă, în această sinteză a fost adaptat conținutul ediției din anul 1982 a istoriei RSSM (menționată supra) după principiul „moldovenismului” declarat de autori drept „concept statalist” [16, pp. 549-555].

Fiind convins că viziunile sale sunt cele mai veridice, Vl. Țaranov admitea și existența altor opinii care necesită a fi luate în dezbateri. În ședințele Consiliului științific se străduia să discute în stil academic. El a rămas în memoria contemporanilor săi drept o personalitate onestă, însă educată în spirit comunist, sincer convins, din cauza îndoctrinării atroce, în superioritatea viziunii marxiste asupra evoluției societății umane. Regimul totalitar sovietic l-a privat de șansa de a fi un continuator și promotor al tradițiilor vechiului său neam românesc.

PREMII ȘI DISTINCȚII

Vl. Țaranov a fost distins cu ordinele „Insigna de Onoare” (1986) și „Gloria Muncii” (2002); medaliile „Veteran al Muncii”, „Acad. S.I. Vavilov” (1992); i s-a decernat Premiul de Stat al RSS Moldovenești (1983) și Premiul de Stat al RSS Ucrainene (1984).

BIBLIOGRAFIE

1. Țvircur, V. Cantemir în Rusia. În: *Dinastia cantemireștilor. Secolele XVII–XVIII* /Coord. și red. șt.: A. Eșanu, Chișinău: Știința, 2008, 227-242.
2. Plokh, S. *Porțile Europei. O istorie a Ucrainei*/Trad. din engleză de Smaranda Câmpeanu, București: Trei, 2018. 432 p.
3. Rotaru, Liliana. *Politica lingvistică în învățământul superior din RSSM – element al ideologiei imperiale și instrument de inginerie națională* / Red. șt.: Ion Eremia, Chișinău: Lexon-Prim; [Oradea]: Ratio et Revelatio, 2023. 339 p.
4. Direcția Generală a Arhivei Organizațiilor Social-Politice, Agenția Națională a Arhivelor (infra: DGAOSP, ANA). F. 51, inv. 3, d. 242, ff. 59-60.
5. Direcția Generală a Arhivei Naționale a Republicii Moldova, Agenția Națională a Arhivelor, F. 3, inv. 1, d. 10, ff. 54-56.
6. Dragnev, D., Xenofontov, I.V. *Istoricul din RSS Moldovenească între știință, politică și ideologie*. În: *Panorama comunismului în Moldova sovietică. Context, surse, interpretări* / Ed.: Liliana Corobca, Iași: Polirom, 2019, 493-515.
7. Arhiva Universității de Stat din Moldova (infra: AUSM), F.1, inv. 1, d. 1321, 8, 9-10, 11v, f. 17.
8. Arhiva Științifică Centrală a Academiei de Științe a Moldovei (infra: AȘCAȘM), F. 1, inv. 7, d. 28, ff. 3, 4, 7, 9-14, 19-20.
9. AUSM, F. 1, inv. 8, d. 949, f. 28.
10. Academia de Științe a Moldovei. *Istorie și contemporaneitate (1946–2006)* / Coord.: D. Dragnev, I. Jarcuțchi, Chișinău: Știința, 2006. 492 p.

11. Membrii Academiei de Științe a Moldovei. Dicționar. 1961–2006 / Col. de red.: H. Corbu, Chișinău: Știința, 2006. 432 p.

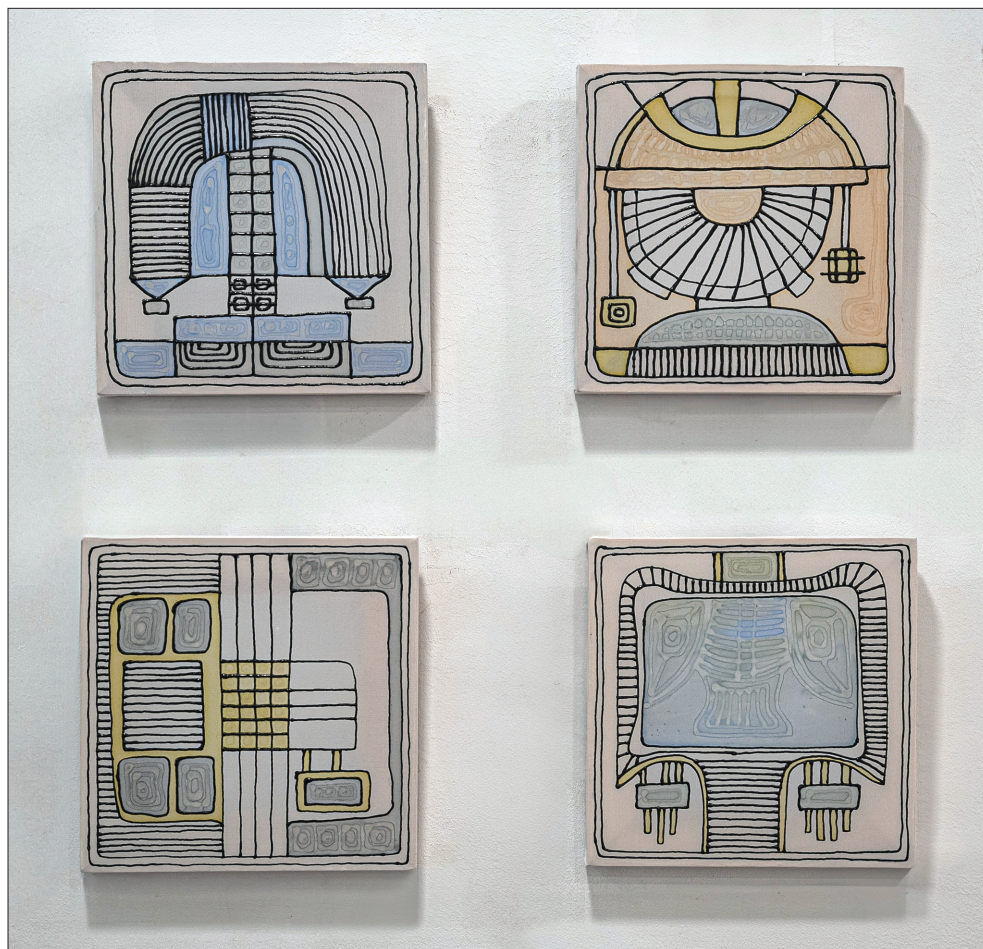
12. Probleme actuale ale istoriei științei / Ed., red. șt.: C. Manolache; resp. ed.: I.V. Xenofontov, Chișinău: Bibl. Șt. (Inst.) „Andrei Lupan”, 2017. 256 p.

13. AȘCAȘM, F. 1, inv. 3, d. 8539, ff. 7-9, 65, 73.

14. AȘCAȘM, Fond Foto „Membrii Academiei de Științe a Moldovei”.

15. Corlăteanu-Granciuc, Silvia. Interviu cu prof. univ., dr. hab. Demir Dragnev, membru corespondent al AȘM. În: Revista de Istorie a Moldovei, nr. 3-4 (127-128), iulie-decembrie 2021, 16-39.

16. Dragnev, D. Istorie și civilizație medievală și modernă în Țările Române. Studii și materiale, Chișinău: Cartdidact-Civitas, 2012. 596 p.

Tatiana Vatavu. *Deapănă amintiri*, 2024, tehnică mixtă, 500 × 500 mm.